

DOI 10.36074/logos-19.12.2025.038

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ

Барбашова Ірина Анатоліївна¹, Петрусенко Дмитро Валентинович²

---

1. докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри початкової і спеціальної освіти
*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, УКРАЇНА*

ORCID ID: 0000-0002-7410-4115

2. здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, УКРАЇНА*

У молодшому шкільному віці особистісний розвиток дитини, зокрема її ставлення до навчання та пізнавальної діяльності, підлягає інтенсивному формуванню. Це зумовлює важливість дослідження проблеми вдосконалення мотиваційної сфери учнів цього віку.

Мотивацію учнів початкової школи до навчання вчені тлумачать як цілісне психолого-педагогічне утворення, що відображає сукупність внутрішніх і зовнішніх чинників, що зумовлюють активність, спрямованість, стійкість навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів. Саме мотивація визначає ставлення дитини до процесу здобуття знань, впливає на рівень пізнавального інтересу, наполегливості, самостійності та відповідальності в навчанні. На мотивації до навчання в цьому віці позначається емоційно-позитивне ставлення до школи, схвалення з боку дорослих, інтерес до пізнання нового та потреба в самовираженні. Це сприяє поступовому переходу від зовнішніх до внутрішніх мотивів освітньої діяльності.

У дослідженні О. Лівшун та С. Ольховецького [3] акцентовано на тому, що формування мотивації до навчання в учнів початкової школи є складним і багатогранним психолого-педагогічним процесом, який потребує комплексного підходу, орієнтованого на особистісні особливості кожної дитини. Центральною ідеєю авторів є твердження, що ефективна мотивація не може бути результатом лише застосування певних методик чи стимулів – вона

SEZIONE 18.
PEDAGOGIA ED EDUCAZIONE

має ґрунтуватися на взаєморозумінні, емоційному контактї та психологічній сумісності між учителем і учнями.

Під психологічним налаштуванням на діяльність О. Лівшун та С. Ольховецький мають на увазі створення на уроці емоційно комфортної атмосфери, у якій діти відчують підтримку, довіру та готовність до взаємодії. Це передбачає не лише організацію навчального процесу, а й психологічну підготовку до сприймання нового матеріалу, налаштування на активну пізнавальну діяльність. У цьому контексті важливо, на думку авторів, ураховувати індивідуальний досвід учнів, спиратися на знайомі для них життєві ситуації, що дозволить зробити навчання більш осмисленим і значущим [3, с. 4]. Важливим аспектом О. Лівшун і С. Ольховецький визнають співпрацю з батьками, яка створює єдиний виховний простір для дитини. Коли вчителі та батьки спільно підтримують і заохочують навчальні досягнення учня, це сприяє формуванню стійкої позитивної установки до навчальної діяльності [3, с. 5].

Л. Маляр і З. Ваколя [4] здійснили комплексний аналіз особливостей мотивації навчальної діяльності учнів різних вікових груп – молодшого, середнього та старшого шкільного віку – з метою виявлення закономірностей і педагогічних умов її ефективного формування та підтримання. Автори підкреслюють, що мотивація не є сталою характеристикою, а динамічно змінюється впродовж навчання, набуває нових форм і змісту залежно від вікових, психологічних і соціальних чинників [4, с. 104].

Для молодших школярів характерним є зовнішній тип мотивації, заснований на авторитеті вчителя та прагненні отримати його схвалення. У цьому віці дитина схильна беззаперечно виконувати вимоги педагога, а оцінку сприймає радше як підтвердження старанності, ніж як показник реального рівня знань. У молодших школярів ще не сформовано стійких внутрішніх мотивів навчальної діяльності, тому їхні наміри є короткотривалими й потребують негайного підкріплення успіхом. Відтак педагогам рекомендовано ставити перед дітьми близькі, досяжні цілі, що дозволяють підтримувати інтерес і запобігати втраті навчальної активності [4, с. 105].

Мотивацію навчальної діяльності вчені радять розглядати як поступальний процес, що змінюється з віком. Ефективне формування мотивації можливе лише за умови системного підходу, який поєднує психологічні, педагогічні та діяльнісні аспекти.

Отже, формування мотивації учнів початкової школи до навчання – це творчий, системний і гуманістично орієнтований процес, у якому важливими є і педагогічна майстерність учителя, і його психологічна готовність до взаємодії з дітьми. Мотивацію учнів початкової школи до навчання слід

розглядати не лише як педагогічне завдання, а як багатовимірне явище, що поєднує когнітивні, емоційні та соціальні аспекти розвитку молодших школярів.

Сучасні умови воєнного стану в Україні суттєво вплинули на всі сфери суспільного життя, зокрема й на систему освіти. Освітній процес у період війни набуває особливого соціально-психологічного значення, адже перед початковою школою постала необхідність оперативно розв'язувати проблеми, які досі не були їй властиві [1, с. 521]. Навчання стає не лише засобом досягнення знань, а й фактором стабілізації емоційного стану дітей, формування почуття безпеки, підтримки життєвого ритму та соціальної адаптації. За таких умов мотивація до навчання молодших школярів набуває специфічних рис, зумовлених психологічними, соціальними та педагогічними факторами воєнного часу.

Передусім, воєнні дії створюють додаткові емоційні навантаження на дітей молодшого шкільного віку, що може знижувати рівень їхньої навчальної активності, концентрації уваги та інтересу до пізнавальної діяльності. Водночас школа стає для учнів важливим стабілізаційним середовищем, що сприяє відновленню психологічного комфорту та почуття захищеності. У зв'язку з цим мотивація до навчання часто набуває компенсаторного характеру, а навчальну діяльність діти сприймають як спосіб відволікання від тривожних подій, відновлення звичних соціальних зв'язків і підтримання позитивного емоційного стану.

А. Волянюк [2] розкриває комплекс педагогічних і психологічних умов, що забезпечують формування позитивної мотивації до навчання в учнів початкової школи в умовах воєнного часу. Основна ідея авторки полягає в тому, що в ситуації нестабільності, емоційного напруження та порушення звичного освітнього середовища особливої ваги набуває системна педагогічна діяльність, спрямована на підтримку внутрішнього бажання дитини навчатися, долати труднощі та зберігати інтерес до пізнання.

Особливу увагу А. Волянюк приділяє створенню ситуацій успіху – тобто умов, у яких учень може відчувати задоволення від власних досягнень, що формує впевненість у собі, відповідальність і цілеспрямованість. Такий досвід є критично важливим у воєнний період, коли зовнішнє середовище часто не забезпечує дитині почуття стабільності [2, с. 51].

Важливу роль у формуванні мотивації до навчання в умовах війни відіграє педагогічна підтримка. Учитель виступає не лише організатором освітнього процесу, а й психологічним наставником, який створює атмосферу довіри, безпеки та емоційної стабільності. Зміст навчання має бути адаптований до сучасних реалій, наприклад, таких як застосування інтерактивних технологій,

SEZIONE 18.
PEDAGOGIA ED EDUCAZIONE

дистанційних і змішаних форм освіти. Індивідуалізація підходів до учнів сприяє підвищенню їхнього інтересу та залученості до навчання.

Крім того, у період війни стає сильнішою роль зовнішніх мотивів навчання – прагнення отримати схвалення від батьків і вчителів, відчуття підтримки колективу, потреба у соціальній приналежності. Проте завдання педагога полягає в поступовому переведенні цих зовнішніх стимулів до внутрішніх мотивів – формування інтересу до знань, усвідомлення цінності освіти як засобу самореалізації та відбудови майбутнього.

Отже, сьогодні мотивація до навчання молодших школярів в Україні має адаптаційно-компенсаторний характер, поєднує потребу в стабільності з прагненням до пізнання. Її розвиток залежить від емоційного стану дитини, рівня педагогічної підтримки, гнучкості організації освітнього процесу та створення психологічно безпечного середовища. Формування стійкої навчальної мотивації в таких умовах є не лише освітнім, а й соціальним завданням, спрямованим на підтримку дитячої віри у власні сили, майбутнє та цінність знань як основи відновлення й розвитку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- [1] Барбашова, І. А. (2025). Навчальні втрати та розриви в опануванні молодшими учнями змісту освіти. *Education and science of today: intersectoral issues and development of sciences*: Collection of scientific papers «Λ'ΟΓΟΣ» with Proceedings of the VIII International Scientific and Practical Conference. Cambridge ; Vinnytsia. DOI: <https://doi.org/10.36074/logos-09.05.2025.111> [in Ukrainian].
- [2] Волянчук, А. С. (2022). Умови формування позитивної мотивації учнів початкової школи у воєнний час. *Актуальні проблеми розвитку природничих та гуманітарних наук*, матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф. Луцьк. URL: <https://ekhsuir.kspu.edu/server/api/core/bitstreams/fd476fd9-4ab0-4f9e-9b5e-9f621808ad94/content> [in Ukrainian].
- [3] Лівшун, О., & Ольховецький, С. (2023). Мотиваційна сфера учнів початкової школи: аспекти формування. *Психологічний журнал*, 10, 31–38. DOI: <https://doi.org/10.31499/2617-2100.10.2023.285316> [in Ukrainian].
- [4] Маляр, Л. В., & Ваколя, З. М. (2021). Особливості мотивації учнів до навчальної діяльності. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*, 82, 102–107. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.82.22> [in Ukrainian].